

Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan muahedenamesi hakkında kanun

No.
207

BİRİNCİ MADDE — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri Hükümetleri arasında bin üç yüz otuz yedi senesi teşrinievvelinin on üçüncü günü Kars'ta akıt ve imza olunan Muahedename Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

16 mart 1338 ve 17 recep 1340

KARS MUAHEDENAMESİ TERCÜMESİ

Milletlerin uhuvveti esasını ve akvamın kendi mukadderatını serbestçe tâyin etmek hakkını tanıtmakta müttehit ve aralarında daima münasebatı samimane ve menafii müteakabileye müstenit revabıtı hakikiyei dostanenin cayigir olduğunu görmek arzusuyla müteahassis olan bir taraftan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti diğer taraftan Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Sosyalist Şûralar Hükümeti Cumhuriyetleri Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Hükümeti Cumhuriyetinin de iştirakiyle bir Muhadenet Muahedenamesi akdi için müzakerata iptidara karar vermişler ve bu hususta, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Büyük Millet Meclisinde Edirne mebusu ve Şark cephesi kumandanı Kâzım Karabekir Paşa ve Büyük Millet Meclisinde Burdur mebusu Veli ve sabık Nafia müsteşarı Muhtar ve Türkiye'nin Azerbaycan mümessili Memduh Şevket Beyleri,

Ermenistan Sosyalist Şûra Hükümeti Cumhuriyeti Haricieye komiseri Eskinaz Muratyan ve Dahiliye komiseri Bogos Makinzyan'ı,

Azerbaycan Sosyalist Şûra Hükümeti Cumhuriyeti Devlet murakabesi Halk komiseri Behbut Şah Tahtinski'yi,

Gürcistan Sosyalist Şûra Hükümeti Cumhuriyeti Harbiye ve Bahriye komiseri Şalva İlyava ve Haricieye ve Maliye komiseri Aleksandr Svanidzeyi,

Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Hükümeti Cumhuriyeti Letonya mümessili Jak Halski'yi murabhas tâyin etmişlerdir. Murahhasını müşarünileyhim usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerini badettaati mevaddı âtiyeyi tahtı karara almışlardır:

Madde — 1

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Sosyalist Şûralar Hükümeti Cumhuriyetleri Müttehakların elyevm aksamı memalikinden bulunan arazi üzerinde mukaddema hakkı hâkimiyetlerini istimal etmiş olan Hükümetler arasında müteakarrer ve marüzzikir araziye müteallik muahedat ile Hükümeti salise beyninde münakit Cenubi Kafkasya Cumhuriyetlerine taallük eden muahedatı keenlemeyekûn addederler. Moskova'da 16 mart 1337 - 1921 tarihinde imza edilen Türk - Rus Muahedenamesinin bu madde hükümünden müstesna olduğu mukarrerdir.

Müteakidiyn içlerinden birine (kerhen kabul ettirmek) istenilecek hiç bir muahedei sulhiye veya diğer bir senedi beynelmileli tanımamak hususunda müttehidülfikirdirler. Bu itilâf mucibince Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Şûraları Sosyalist Hükümeti Cumhuriyeleri Türkiye'ye taallük edipte hali hazırda Büyük Millet Meclisi tarafından temsil edilen Türkiye Hükümeti milliyesinin tanımadığı hiç bir beynelmilel senedi tanımamağı kabul ederler. İşbu muahede mezkûr «Türkiye» tâbiriyle İstanbul'da münakit Osmanlı Meclisi Mebusanı tarafından tanzim ve neşir ve ilân ve bileümle Devletlerle matbuata tebliğ olunan 28 kânunusani 1336 (1920) tarihli Misaki Millinin ihtiva ettiği arazi kastedilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti dahi Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'a taallük edip bu memleketlerin elyevm Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Şûraları tarafından temsil edilen Hükümetlerince tanımayan hiç bir beynelmilel senedi tanımamağı kabul eyler.

Madde — 3

Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Şûralar Sosyalist Hükümeti Cumhuriyeleri kapitülâsyonlar usulünün her memleketin inkişafı millisinin serbestii cereyanı ve hukuku hükümrânisinin istimali tammiyle kabili telif olmadığı bittasdik Türkiye'de bu usul ile (herhangi bir suretle münasebattar olan her nevi muamelâtm) ve hukukun icra ve istimalini keenlemeyekün ve mülga addederler.

Madde — 4

Türkiye'nin şimali şarkî hududu (Rus erkânı harbiyesinin 1/210000 mikyasındaki bir parmak beş verstlik mesafe - haritasına nazaran) Bahrisiyah sahilinde kâin (Sarp) karyesinden başlanarak Gedis Metadağı - Şavşatdağı hattı taksimi meyahı - Kanrdağında geçen oradan daima Kars ve Ardahan sancaklarının şimali hududu idariyei kadimesini ve Arpaçay Aras, Talveğini, Nizni, Karasu membarına kadar takibeden hat ile tâyin edilmiştir.

(Hududun tafsilâtı ve buna müteferri mesail için 1 ve 2 numaralı melfuflarla Tarafeyni Müteakideynce mûmzi merbut haritaya müracaat) metni muahede ile harita arasında ademi tevafuk halinde metni muahede haritaya tercih edilecektir. Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Hükümeti Cumhuriyesinin bir mümessilinin de iştirakiyle müsavi miktarda âzalardan mürekkep muhtelit bir Tahdidi hudut komisyonu arazi üzerinde hududu teferruatıyla tesbit ve takrire ve hudut işaretlerini vaza memurdur (Dört numaralı melfuf harita).

Madde — 5

Türkiye Hükümeti ile Ermenistan ve Azerbaycan Şûralar Hükümetleri işbu muahedenamenin üç numaralı melfufunda tasrih edilen hudutlar dahilinde olmak üzere Naheivan mintakasının Azerbaycan himayesinde muhtar bir arazi teşkil etmesi hususunda müttehidülfikirdirler.

Madde — 6

Türkiye evvelâ - işbu maddede tahsis ve tâyin olunan mahaller ahalisi, her cemaatin dinî ve harsî hukukunu temin edecek vâsi bir muhtariyeti idariyeye nail olmak ve mezkûr mahallere ahalinin arzularına muvafık bir usulü tasarruf arazi ithaline imkân bahşetmek, saniyen - Batum limanı tarihiyle Türkiye'ye ithal veya Türkiye'den ihraç olunacak bileümle mevat ile eşyayı ticariyenin gümrük resmine tabi tutulmıyarak bilâ müşkülât ve mevânî bileümle rüsum ve tekâliften muaf olarak serbest bir surette imrârı hakkı, her nevi masarifi hususiyeden müstesna olarak Batum limanından istifade hakkiyle birlikte Türkiye'ye temin edilmek şartıyla, Batum liman ve şehrinin ve işbu muahedenin dördüncü maddesinde gösterilen hududun şimalinde bulunan ve Batum livasına ait olan arazinin hakkı metbuiyetini Gürcistan'a terke rıza gösterir.

Bu maddenin tatbiki için işbu muahedenin imzasını mütaakip derhal alâkadar tarafların mümes-sillerinden mürekkep bir komisyon teşkil edilecektir.

Madde — 7

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Gürcistan Şûralar Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti hemhudut menatik ahalisinin muhtelit bir komisyon tarafından gümrük, inzibat ve umuru sıhhiye hususlarında vazedilecek nizamatı müsaadekâraneye riayet etmek şartıyla hududu geçmelerini teshil edeceklerini taahhüt ederler.

Madde — 8

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Gürcistan Şûralar Cumhuriyeti Hükümeti iki memleketin hemhudut havalisi ahalisinin hududun diğer tarafında kâin kırlık ve yazlık meralardan istifade etmeleri zaruretini nazarı dikkate alarak ahali mezkûreye hayvanlarını huduttan geçirmek ve mütat meralardan istifade etmek hakkını bahşetmeği kabul ederler. Hududun mü-ruru esnasında tatbik edilecek gümrük muamelâtiyle tedabiri inzibatiye ve sıhhiye ve saire muhtelit bir komisyon tarafından tâyin edilecektir.

Madde — 9

Bütün milletlerin muamelâti ticariyesi için Boğazlar'ın açık tutulması ve bunlardan serbestii müruru temin zmnında Türkiye ile Gürcistan Karadeniz ve Boğazlar'ın tabi olacağı kavaidi beynelmilelin ihzârı katisini şahîdar Devletlerin murahasalarından mürekkep olarak bilâhara teşekkül edecek bir konferansa tevdi hususunda müttehidülefkârdırlar.

Şu kadar ki mezkûr konferanstan sâdır olacak mukarreratın Türkiye'nin hâkimiyeti mutlaka-sına ve Türkiye ile payitahtı olan İstanbul'un emniyetine bir gûna halel iras edememesi şarttır.

Madde — 10

Müteakideyn arazileri üzerinde diğer memleketin yahut onun arazisinin bir kısmının vazifei Hükümeti deruhde iddiasında bulunan teşkilât ve heyetin teşekkülünü veya ikametini kezalik diğer memlekete karşı mücadele maksadında bulunan heyetin ikametini tecviz etmemegi taahhüt ederler. Şurası mukarrerdir ki işbu maddede anifen zikredilen Türkiye arazisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin doğrudan doğruya idarei mülkiye ve askeriyesi altında bulunan arazidir.

Madde — 11

Müteakideynin her birinin diğeri arazisinde ikamet eden tebaası mafu tutulacakları müda-faai milliyeye mütaallik kavanin müstesna olmak üzere mükim oldukları memleketin kavanininden mütevellit hukuk ve vezaifi esasiyesine tevfiikan muamele göreceklerdir. Mütekabilen tebaanın hukuku aileye, verasete ve ehliyeti hukukiye ait mesail dahi işbu madde ahkâmından müstesna olup mevaddı mezkûre bir itilâfnamei mahsus ile hallolunacaktır.

Madde — 12

Müteakideyn içlerinden birinin diğeri arazisinde sakin tebaasına en ziyade naili müsaade millet muamelesi tatbik edeceklerdir.

Bu madde Şûralar Cumhuriyetlerinin kendi arazilerinde diğer müttefik Rus Şûralar Cumhuriyetleri vatandaşlarına bahşettikleri hukuk ile Türkiye tarafından kendisinin müttefikleri olan müslüman devletleri tebaasına bahşedilen hukuku asla istihdaf etmez.

Madde — 13

1918 senesinden evvel Rusya aksamından iken üzerlerinde Türkiye'nin hakkı hâkimiyeti teyit edilen arazi sekenesi Türk tabiiyetinden çıkmak istedikleri takdirde eşya ve emvallerini ve yahut bunların esmanı baligasını birlikte alarak Türkiye'yi serbestçe terketmek salâhiyetini haiz olacaklardır. Aynı veçhile hakkı metbuiyeti Türkiye tarafından Gürcistan'a terkedilmiş olan arazi sekenesi de Gürcü tabiiyetinden çıkmak istedikleri takdirde eşya ve emvallerini veya bunların esmanı baligasını birlikte alarak Gürcistan'ı terketmeğe salâhiyettar olacaklardır.

Balâdaki fikiratta mezkûr ahali mevzuubahis olan araziye terketmek hususundaki arzularını alélüsül bildirdikleri tarihten itibaren hizmeti askeriyelerinde bir aylık tecilden müstefit olacaklardır.

Madde — 14

Müteakideyn işbu Muahedenamenin imzasından itibaren altı aylık bir müddet zarfında 1918 ve 1920 seneleri harpleri mültecileri hakkında hususi bir itilâfname akdetmeği taahhüt ederler.

Madde — 15

Müteakideynden her biri işbu Muahedenamenin imzasını mütaakıp derhal diğeri tebaası hakkında Kafkas cephesindeki harp münasebetiyle irtikâp edilmiş olan cinayat ve cünhalar için tam bir affu umumî ilân etmeği taahhüt ederler.

Madde — 16

İşbu Muahedenamenin imzasından itibaren iki aylık bir müddet zarfında Müteakideyn içlerinden birinin arazisinde bulunan askerî ve sivil üserayi kadîmenin müteakibilen vatandaşlarına iadesine muvafakat ederler.

Madde — 17

Memleketleri arasındaki münasebatın ademî inkitarını teminen Tarafeyni Müteakideyn sürati mümkün ile şimendifer telgraf ve sair münakalâtın muhafaza ve tekemmülü ve bilâ müşkülât eşhas ve emtianın serbestii imrarının temini için tedabiri lâzimeyi müttehiden ittihaz etmeği taahhüt ederler. Maahaza şurası mukarrerdir ki yolcuların ve emtianın girip çıkmasında Müteakideynin memleketlerinden her birinde bu bapta cari kavanin ve nizamât harfiyen tatbik edilecektir.

Madde — 18

Müteakideyn memleketler arasındaki münasebatı dostaneyi teşyit için muktazi münasebatı ticariyenin tesis ve iktisadi, malî ve sair mesailin halli maksadiyle işbu Muahedenamenin imzasını mütaakıp Tiflis'te derhal alâkadar memleketler mümessillerinden müteşekkil bir komisyon toplanacaktır.

Madde — 19

Tarafeyni Müteakideyn işbu Muahedenamenin imzasından itibaren üç aylık bir müddet zarfında konsolosluk mukaveleleri akdetmeği taahhüt ederler.

Madde — 20

Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Hükümetleri arasında akdedilen işbu Muahedename tasdika tabi tutulacaktır. Tasdiknamelerin teatisi mümkün olduğu kadar kısa bir müddet zarfında Erivan'da vuku bulacaktır. Muahedenamenin imzasını mütaakıp derhal mer'iyülicera

olacak olan 6, 14, 15, 16, 18, 19 ncu maddeler müstesna olmak üzere işbu Muahedename tasdiknamelerin teatisinden itibaren mevkii mer'iyete vazolunacaktır. Tasdikanılmekal salifüzzikir murahtaslar işbu Muahedenameyi imza ve tahtim etmişlerdir.

İşbu Muahedename 13 teşrinievvel 1337 (1921) tarihinde Kars'da beş nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Merbut : 1

Türkiye'nin şimali şarkî hududu (Rus erkânı harbiyesinin 1/210000 mikyasında yani bir pus = beş versti göstermek üzere tanzim olunan haritasına nazaran) berveği âti tesbit olunmuştur :

Karadeniz sahilinde Sarp karyesi ve Maradidi karyesinin şimalinde bulunan u. v. ye doğru - Karşalvar (5,014) dağı hattı taksimi miyahından - ve Maradidi karyesinin şimalinde Çoruhu kateder. Oradan Sayur karyesi şimalini - Gediz Metadağı (7052) Kovakyadağı - Kavtareyi karyesi - Medizibna dağının hattı taksimi miyahi Kerenkesür dağı (6468) - Korda dağının (7910) hattı taksimi miyahini takiben Karabet Şarşetskidağı zirvesinin kısmı garbisinden eski Artvin kazasının hududu idariyei kadimesine vâsıl olur. Şavşevtskidağı hattı taksimi miyahından geçerek Sarıçay, Karaisalı (8478) dağına vâsıl olur. Kıvraski boğazı - buradan eski Ardahan kazasının hududu idariyei kadimesi olan Kanındağına gelir. Oradan şimale teveccüh ile Telil (Garmani) (8358) dağına - Ardahan kazasının aynı hududunu takiben (Badel) karyesinin şimali şarkisinde Poskof çayına vâsıl olur ve bu ırmağı cenuba doğru Çancak karyesinin tepesine kadar takip eder. Orada bu ırmağı terk ile hattı taksimi miyahi takiben Edilyan başı (8512) dağına vâsıl olur. Kelle-tepe (8463) ve Harmantepe (9709) dağlarından geçerek Kasris - seri (9681) dağına gelir ve oradan Kura nehrine kadar Klasamet çayını takibeder. Oradan (Kartanake) köyünün şarkına kadar Kura nehri talveğini takip oradan (Karaoğlu) (7259) dağının hattı taksimi miyahından geçerek Kura nehri terkedir. Oradan (Kozabin) gölünü iki kısma ayırarak (7580) (7560) rakımlı tepeye ve oradan Gökdağa (1952) vâsıl olur. Oradan Gürcistan hududunun nihayet bulup Ermenistan hududunun başladığı Üçtepeler (9783) e vâsıl olur. Tabakale (9816) - 9065) rakımlı tepeye ve orada Ardahan kazasının eski hududunu terk ile (Bolakbaba) (9973) veya (9963 - 8828 veya 8827 - 7602) dağlarından geçer. Oradan bir hattı müstakim üzerine (7518) rakımlı tepeye ve badehu İbiş köyünün şarkından ve badehu Kızıltaş (7439 veya 7440) veya (7490) dağından - Novi Kızıltaş köyünden geçer. Oradan, Kızıltaş'tan geçen ırmağı Karamemed'in şimali garbisinde kâin dirseğine kadar hattı taksimi miyahi takip ederek (Delavers) (B. Kimli) (Vitkinis) köylerinin şarkında bulunan (Çamuşbuçay) [1] ırmağına vâsıl olur. Vartanlı baş Çoragel köylerinden ve salifüzzikir ırmağı daima takip ederek Kiyala veyahut (Kaleli) ninşimalinde Arpaçayına vâsıl olur. Oradan daima Arpaçay talveğini takiben Arasa gelir. Oradan Aras talveğini Ermenistan hududunun nihayet bulup Azerbaycan hududunun başladığı (Urmiye) köyüne kadar takip eder. Badehu Aras talveğini Azerbaycan hududunun nihayet bulduğu aşağı Karasu munsabına kadar takip eder.

İhtar - Şurası mukarrerdir ki hududu balâda gösterilen irtifaların hattı taksimi miyahından geçer.

Merbut : 2

Şurası mukarrerdir ki [1] numaralı merbutta gösterildiği veçhile hudut Arpaçay ve Aras talveğini takip edeceğinden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Arpaçay havalisinde yalnız

[1] Çamuşbuçay 1889 tabii haritada zikredilmemiştir.

blokhavzler hattını hali hazırdaki güzergâhı itibariyle (Aleksandropol - Erivan) şimendifer hattından sekiz verst mesafeye ve Aras havalisinde salifüzzikir şimendifer hattından dört verst mesafeye geçmeği taahhüt eder.

Balâda mezkûr havalıyı tahdit eden hatlar Arpaçay mntakası için birinci kısmın (A) ve (B) fıkralarında ve Aras mntakası için ikinci kısım da berveçhi âti irae edilmiştir:

1. Arpaçay mntakası:

A) Vartanlı'nın cenubi şarkisinden Bozyar (5096) dağından Uzunkilise'nin şarkına 5082-5047 Karmir - Vangın şarkına - Üç tepeye (6578) veya 5578 Arazoğlu şarkına ve (Ani) şarkına ve Yeni köyün garbinde Arpaçay'ına vâsıl olur.

B) Arpaçay'ını (5019) rakımlı tepenin şarkında terk ile doğruca (4581) rakımlıya - Kızılkale'nin dört buçuk verst şarkına ve Boyaçalı'nın iki verst şarkına badehu Dikor çayına - (Düzgeçüt) köyüne kadar mezkûr ırmağı takip ederek doğruca (Karabağ) harabelerinin şimalinde Arpaçay'ına vâsıl olur.

2. Aras mntakası:

(Karabağ), (Elican) ile Süleymanlız aralarındaki doğru hat. Bir taraftan (Aleksandropol - Erivan) şimendifer hattı diğer taraftan işbu şimendifer hattından itibaren dört ve sekiz verst mesafede kâin hatlarla tahdit edilen menatıkta Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti (bu mesafe hatları menatık mezkûre haricindedir) hiç bir nevi istihkâmat inşa etmemegi ve kuvvei muntazama bulundurmamağı taahhüt eder. Fakat salifüzzikir menatıkta emnü âsayiş ve idareyi temin edecek kuvvet bulundurmamak hakkını muhafaza eder.

Merbut: 3

Nahevan arazisi

Urmiye köyü - Oradan bir hattı müstakim ile (Azdayan) istasyonuna (işbu istasyon Ermenistan Sosyalist Cumhuriyetine kalacak) badehu hattı müstakim ile garbî Taşburun (3142) dağına - taksimi miyah hattıyla şarkî (Taşburun) dağına (4108) Cehennemderesi'ni (Yağarsik) dağına (6607) yahut (6587) hattı taksim miyahını takip ederek Rune (Bulak) cenubundan kateder. Oradan Kadim Erivan Kafkası'nın ve «Şaruvalaur» un hududu idariyesini takip ile 6629 rakımlı tepeden Kömürlüdağı (6839 veya 6930) ve oradan 3080 rakımlı tepeye Savatdağ (7868) (Kürtkulak) köyü - Gamsurdağ (8160) - 8022 rakımlı tepe ve (Kökdağ) (10282) ve eski Nahevan kazasının şarkî hududu idariyesi.

İnzalar:

Kâzım Karabekir

Veli

Muhtar

Memduh Şevket

Muratyan

Boğus Makinziyan

Behbut

Ş. İlyava

A. Svanidze

Hanezky

	Tarih	No.	Makam
Büyük Millet Meclisi Riyasetinden tebliği :	16 mart 1338	162	İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine
Meclis zabıt ceridelerindeki müzakerat fihristi :	Cilt	Sayfa	
İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunlar :	8	256:269	